

"Kvinnene holder oppe halve himmelen"

Taler

Thorbjørn Jagland

Dato

10 desember 2011

Sted

Oslo Rådhus

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til Ellen Johnson Sirleaf, Leymah Gbowee og Tawakkol Karman

- 1 Deres Majesteter, Deres Kongelige Høyheter, prisvinnere, Eksellenser, mine damer og herrer,

Ellen Johnson Sirleaf, Leymah Gbowee og Tawakkol Karman:

5

Det norske folk har siden Den Norske Nobelkomite offentliggjorde årets beslutning gledet seg til å se dere på denne scenen. Alle med empati for barn og kvinner som blir mishandlet og drept; alle med tro på at det finnes en fremtid uten vold og krig, hyller dere i dag i respekt for den vilje til handling som dere representerer.

10

Dere gir konkret mening til det kinesiske ordtaket om at "kvinnene holder oppe halve himmelen". Det var derfor Nobelkomiteen uttalte i sin begrunnelse for årets pris: "Vi kan ikke oppnå demokrati og varig fred med mindre kvinner får de samme muligheter som menn til å påvirke utviklingen på alle plan i samfunnet."

15

Vi takker for det håp dere tenner i oss alle.

- 20 Og vi gratulerer med årets fredspris.

Menn og kvinner har til alle tider opplevd krig på ulike måter. Selv om også kvinner gjennom århundrer har kjempet i kriger og i dag utfører endog terrorisme, er det menn som i all overveiende grad har stått for krigføringen. I moderne kriger er flertallet av ofrene ofte sivile, og svært mange av disse er kvinner og barn.

25

Voldtekt har alltid vært en del av krigens grusomheter. Men i de seinere år har vi sett bl.a. i Bosnia-Herzegovina, i Darfur, i Rwanda, i Kongo og mange andre steder hvordan voldtekt ikke bare har virket som massive overgrep i seg selv. Voldtekt er blitt en del av krigens taktikk. Formålet er å bryte ned motstandernes moral, tvinge fram folkeforflytninger og straffe motstanderne også etter at krigen er over.

Dette ble definert som forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelser av Det internasjonale tribunalet for det tidligere Jugoslavia. Senere har Den Internasjonale Straffedomstolen (ICC) slått fast det samme.

Det må reises en sterkere folkeopinion for dette syn og det er det vi gjør her i dag.

Vi gjør det ved å skape ny oppmerksomhet rundt resolusjonen som ble vedtatt i oktober 2000 i FNs Sikkerhetsråd, resolusjon 1325. Resolusjonen gjorde for første gang overgrep mot kvinner i krig til et internasjonalt sikkerhetsanliggende. Den understreket behovet for at kvinner blir aktører på lik linje med menn i fredsprosesser og i fredsarbeid generelt. Kvinnene måtte ut av offerrollen; de måtte selv bli aktører som skulle bidra til å skape fred. Disse målene ble så hamret videre ut i fire nye resolusjoner fra FNs Sikkerhetsråd, 1820, 1888, 1889 og 1960.

Disse resolusjonene må få en prominent og synlig plass på alle statslederes skrivebord.

For det er langt igjen før målene i disse resolusjonene er nådd. I nyere forhandlinger for fred i ulike deler av verden som vi har oversikt over, var færre enn 8 prosent av deltakerne i forhandlingene og færre enn 3 prosent av underskriverne av fredsavtalene kvinner. Ingen kvinne har noen gang blitt oppnevnt som sjefsforhandler i noen fredsforhandling ledet av FN.

Imens fortsetter voldtektene, tusener av dem, dag ut og dag inn.

Kvinnens situasjon er vanskelig i mange deler av verden. Ofte er det menn som tjener mest på en liten framgang.

Et lite bilde: I de seinere år har sykkelen gjort sitt inntog på landsbygda i mange

fattige land. Kvinnene, som ofte både dyrker jorda og får varene til markedet og sørger for at ungene kommer seg på skolen, får sjelden benytte sykkel. Den skal mannen i familien ha. Altfor ofte benytter han den til å besøke den lokale bar og nå kan han komme seg til barene også i nabolandsbyene. Som så mange har påpekt, hjelp til kvinner er hjelp til familien; hjelp til menn er dessverre altfor ofte hjelp bare til dem alene. Investering i jenters utdanning er antakelig den beste investering noe utviklingsland kan foreta.

Men kvinner er heldigvis ikke bare ofre. Noen handler.

Tre av disse får i dag Nobels fredspris for 2011.

Hele Ellen Johnson Sirleafs liv kan ses på som en virkeliggjøring av intensjonene i resolusjon 1325. I 1980 dro hun i eksil etter å ha blitt fengslet og truet med voldtekt. I flere år var hun direktør for UNDPs Regional Bureau for Africa. Hun var en av sju eminent persons som gransket folkemordet i Rwanda på vegne av Organisasjonen for Afrikansk Enhet (OAU). Da borgerkrigen brøt ut i Liberia i 1989, støttet Johnson Sirleaf først opp om Charles Taylor i et håp om at han kunne representere en løsning, men etter hvert tok hun avstand fra han og stilte opp mot Taylor i presidentvalget i 1997, uten suksess. Ved valget i 2005 vant Johnson Sirleaf derimot en overbevisende seier og ble dermed det første demokratisk valgte kvinnelige statsoverhode på det afrikanske kontinent.

Liberia er fortsatt et av verdens fattigste land og har store problemer, men framgangen har likevel vært betydelig etter at Johnson Sirleaf ble innsatt som president i 2006. Borgerkrigen er slutt; demokratiet fungerer; den økonomiske veksten har vært betydelig, den svært så utbredte korrupsjonen er blitt noe mindre; kvinners utdanning og deltakelse i samfunnslivet er blitt betydelig styrket; det uhyrlige antallet voldtekter har gått ned.

Få andre oppfyller bedre de kriteriene for å få Fredsprisen som er nevnt i Alfred Nobels testamente.

Gratulerer!

Det samme gjelder Leymah Gbowee. Hun er traumespesialisten som gikk fra å behandle ofre for krig til å arbeide for fred. I 2002 mobiliserte hun et nettverk på over 2000 kvinner i 15 provinser i Liberia for å protestere mot krigen og

volden. De kledde seg i hvitt og stilte seg opp ved fiskemarkedet i Monrovia. Det var svært viktig at Gbowee klarte å forene kvinner med høyst ulik religiøs og etnisk bakgrunn i denne kampen. Under fredsforhandlingene i Ghana stengte
110 kvinnene i frustrasjon de mannlige forhandlerne inne og truet med å kle seg nakne, noe som i dette landet ville være en stor skam for mennene.

Som vi vet, de kunne beholde klærne på. Det ble en fredsavtale.

115 Gbowees arbeid inspirerte mange kvinner til en ikke-voldelig kamp mot krig og vold og for kvinners rettigheter. Som nettverksbygger var hun initiativtaker til Women in Peacebuilding Network (WIPNET) som fokuserte ikke bare på Liberia, men også på andre deler av Vest-Afrika. Hun så at krig i et land bidro til krig også i nabolandene.

120

Gbowee er nå leder for Women Peace and Security Network Africa (WIPSEN) med hovedkvarter i Accra i Ghana. Vi håper årets pris vil bidra til å styrke dette nettverket.

125 Gratulerer!

Jemen er det land i verden som er kommet kortest med hensyn til kvinners rettigheter. Hjemme har fredsprisvinner Tawakkol Karman bilder av sine helter, Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Nelson Mandela og Hillary Clinton.

130 Mange år før den arabiske våren i 2011 var hun ungdoms- og kvinneaktivist. Hun ble journalist og grunnla organisasjonen Women Journalists Without Chains. Hun organiserte fredelige sit-ins og informasjonskampanjer; hun trente andre kvinner til å ta del i denne kampen.

135 I et land hvor en overveldende majoritet av kvinnene bærer niqab gikk Tawakkol Karman over til hijab. Hun er samtidig medlem av et islamsk parti.

I 2011 ble hun en av lederne i demonstrasjonene på Forandringens Plass i Sana. Hun ble fengslet og utsatt for alvorlige trusler, men ingenting stoppet henne.

140 Dag ut og dag inn har hun kjempet mot president Ali Abdullah Saleh og for demokrati, kvinners rettigheter og toleranse. Hun går inn for forståelse mellom shiaer og sunnier og mellom islam og andre religioner.

Den løfterike arabiske våren vil bli til en ny vinter hvis kvinnene igjen settes

utenfor. Den synlige såvel som den usynlige og indirekte volden mot dem må opphøre. Kvinnene må bli fullt ut akseptert i alle deler av samfunnslivet. Karman har gjennom sin egen livsførsel og kamp vist at Islam ikke står i veien for dette. Tvert imot, Islam må være en del av løsningen. Først da blir det
150 demokrati og en fredelig utvikling i denne delen av verden. Det vil gi økt sikkerhet til oss alle.

Det er utrolig hva Karman har fått til på kort tid. Som 32-åring er hun den yngste prisvinner i fredsprisens historie.

155

Hennes kamp er vår kamp.

Gratulerer og lykke til videre!

160 Lederne i Jemen og Syria som myrder sitt folk for å beholde sin egen makt, bør merke seg følgende: Menneskenes kamp for frihet og menneskerettigheter stopper aldri. Ingen diktator kan i lengden skjerme seg fra denne historiens vind. Det var den som førte til at folk krøp opp på Berlin-muren og rev den ned. Det er den vinden som nå blåser i den arabiske verden.

165

President Saleh kunne ikke og president Assad i Syria vil heller ikke kunne motstå folkets krav om frihet og menneskerettigheter.

170 Siden vi i dag har hos oss to sterke kvinner fra Liberia - landet som ble bygget av slaver som fikk mulighet til å reise tilbake til Afrika, og siden vi har en like sterk kvinne fra et land der kvinnene i disse dager ønsker frihet, Jemen, vil jeg avslutte med et sitat av den amerikanske forfatter og borgerrettighetsforkjemper, James Baldwin, som skrev:

175 "The people that once walked in darkness are no longer prepared to do so."

Merk dere dette! - alle som ønsker å være på den rette siden av historien.

Vi gratulerer årets vinnere av Nobels Fredspris. Dere representerer en av de
180 viktigste drivkrefter for forandring i dagens verden, nemlig kampen for menneskerettighetene generelt og kvinners kamp for likeverd og fred spesielt.

Takk for oppmerksomheten.

185

© The Nobel Foundation

Kilde

nobelpeaceprize.org

190

Emner

Kvinner, Kvinnesak, Nobelpris, Nobels fredspris, Overrekkelsestale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kvinnene-holder-oppe-halve-himmelen>

195

200

205

210

215

220